

PLAN FOR FORMIDLING

Museum Stavanger 2016–2020

Plan for formidling 2016–2020

Museum Stavanger

Planen er utarbeidet av
formidlingsnettverket i samarbeid med
ledergruppen i Museum Stavanger.

Redaksjon: Ingrid Lise Tjemsland og Stine
Honoré.

Fremsidefoto: Formidling på Norsk grafisk
museum.

Fotograf: Elisabeth Tønnessen

INNLEDNING OG SAMMENDRAG

Museum Stavanger (MUST) er et av fem regionmuseer i Rogaland. Museet er organisert i fire ulike fagavdelinger, i tillegg til en avdeling for fellestjenester. De fire fagavdelingene er avdeling for kunst, avdeling for sjøfart og industri, avdeling for kulturhistorie og avdeling for naturhistorie. MUST har et samlet ansvar for 11 museer, to historiske fartøy, samt Revtingen ornitologiske stasjon. I tillegg administrerer museet Ringmerkingssentralen, som organiserer all vitenskapelig ringmerking i Norge. MUST har også et fagbibliotek som tjener både interne og eksterne brukere. For å ivareta de pålagte ansvarsområdene for museumsdrift har MUST organisert nettverk på tvers av fagavdelingene; Formidlingsnettverket, Samlingsnettverket, Forskningsnettverket og Publikumsnettverket.

Museum Stavanger sin første plan for formidling er initiert av ledergruppen i samarbeid med formidlingsnettverket i MUST. Formidlingsnettverket består av museumspedagogene ved MUST sine fire fagavdelinger. Nettverkets fremste oppgave er å initiere tverrfaglig samarbeid, og være et forum for drøfting av faglige prosjekter og problemstillinger.

Formidlingsperspektivet er sentralt i alle museets virkeområder. Formidling er en av de fire «F-ene» – Forvaltning, Forskning, Formidling, Fornyning – og dermed en av grunnpilarene i museumsdriften som på ulikt vis berører alle museets ansatte. Et viktig mål med plan for formidling er å bidra til å øke formidlingskompetansen i MUST.

Planen skal innfri mål og strategier som er knyttet til Museum Stavangers utadrettede virksomhet og bygger på kommunale, fylkeskommunale og statlige planer som har betydning for formidlingsvirksomheten. Formidlingsplanen er en overordnet plan og vil dermed ikke omtale utstillinger,

undervisningsopplegg og annet formidlingsarbeid i detalj. Dette kommer til syne i årlige handlingsplaner og i MUST sitt øvrige planverk.

Formidlingsplanen er inndelt i følgende to hoveddeler: del 1 omfatter det faglige fundamentet, visjonene og overbyggende tiltak for formidlingsvirksomheten i MUST, mens del 2 beskriver formidlingsplanene for det enkelte museum. Planen skal rulleres, første gang i 2018.

Museum Stavangers plan for formidling støtter seg på MUST sitt overordnede strategidokument som har som mål å utvikle museene til attraktive møteplasser med utstillinger som engasjerer og berører gjennom faglig fundert formidling. Utstillingene skal være dynamiske og utvikles i takt med samfunnsutviklingen. Museets ambisjon er å bli et av landets fremste museer innen formidling og tverrfaglig samarbeid, hvor publikum skal oppleve MUST som et relevant museum i takt med deres egen tid, interesser og behov.

Gjeldende formidlingsplan beskriver overordnede planer for museumsformidlingen ved MUST i perioden 2016–2020 og vektlegger følgende hovedtiltak:

- Utvikle tverrfaglige og samfunnsaktuelle formidlingsprosjekter.
- Vektlegge forskningsbasert formidling.
- Styrke formidling av immateriell kulturarv.
- Utvikle og styrke flerspråklige formidlingstilbud.
- Vektlegge universell utforming.
- Styrke digital formidling.

DEL 1 FORMIDLING I MUST

1. BAKGRUNN OG VISJON	s. 5
1.1 Styringsdokumenter	s. 5
1.2 MUST som dannelsesinstitusjon	s. 5
1.3 Hva er formidling?	s. 6
2. FORMIDLING OG KOMMUNIKASJON	s. 7
3. BRUKERMEDVIRKNING OG INVOLVERING	s. 7
4. UNIVERSELL UTFORMING	s. 7
5. SIKKERHET OG BEVARING	s. 9
6. FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID	s. 10
6.1 Definisjoner og prinsipper	s. 10
6.2 Mål for forskningsformidling i MUST	s. 10
6.3 Forskning på formidling	s. 10
7. LÆRING I MUST	s. 11
7.1 Pedagogisk grunnsyn	s. 11
7.2 Tverrfaglig formidling	s. 11
7.3 Fellesprosjekter og arrangementer	s. 13

DEL 2 FORMIDLINGSPLAN FOR DE ENKELTE AVDELINGENE I MUST

1. FELLES TILTAK	s. 15
2. AVDELING FOR KUNST	s. 16
Stavanger kunstmuseum	s. 16
3. AVDELING FOR NATURHISTORIE	s. 18
Stavanger museum, naturhistorisk avdeling	s. 18
4. AVDELING FOR KULTURHISTORIE	s. 20
4.1 Stavanger museum, kulturhistorisk avdeling	s. 20
4.2 Ledaal	s. 22
4.3 Breidablikk	s. 23
4.4 Stavanger skolemuseum	s. 25
4.5 Norsk barnemuseum	s. 27
4.6 Utstein kloster	s. 29
5. AVDELING FOR SJØFART OG INDUSTRI	s. 31
5.1 Stavanger maritime museum	s. 31
5.2 Norsk hermetikkmuseum	s. 33
5.3 Norsk grafisk museum	s. 35
LITTERATURLISTE	s. 37

DEL 1. FORMIDLING I MUST

1. BAKGRUNN OG VISJON

1.1 Styringsdokumenter

Museum Stavanger følger retningslinjene for den nasjonale museums politikken, nedfelt i ulike sentrale styringsdokumenter, i første rekke St.meld. nr. 49 [2008–2009]: *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying* [Museumsmeldinga] med bakgrunn i St. meld. 22 [1999–2000] *Kjelder til kunnskap og oppleving* [ABM-meldinga] og St. meld. nr. 48 [2002–2003] *Kulturpolitikk fram mot 2014*. Videre legger St. meld. nr. 10 [2011– 2012]. *Kultur, inkludering og deltaking* og St. meld. nr. 24 [2008–2009] *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*, samt NOU 2013: 4. *Kulturutredningen 2014* viktige føringer for museet. Andre viktige styringsdokumenter for formidlingsvirksomheten for Museum Stavanger er de årlige tilskuddsbrevene fra Kulturdepartementet.

Museum Stavanger støtter seg også på ICOMS etiske regelverk om museenes samfunnsrolle i formidlingsarbeidet:

“Museer har plikt til å utvikle sin viktige folkeopplysningsrolle og trekke til seg et bredere publikum fra lokalsamfunnet, området eller gruppen som de betjener. En integrert del av museets opplysningsoppgave består i å samhandle med det samfunnet museet tjener og arbeide for å fremme dets natur- og kulturarv”.

Museenes tilgjengelighet og samfunnsansvar er hovedpunkt i Museumsmeldingen: «Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle, blant annet gjennom målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt».¹

¹ Stortingsmelding nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum*, s. 13.

Foto: MUST

MUST skal være tilgjengelig for alle. Fotoet viser en elev som deltar i det tverrfaglige undervisningsopplegget Supersans på Stavanger kunstmuseum.

1.2 MUST som dannelsesinstitusjon

Dannelsesbegrepet står sentralt i museenes virksomhet. Som dannelses- og læringsinstitusjoner kan museene være med på å skape kulturell forståelse og aksept for forskjeller. Museer som tidligere ble betraktet som klassiske dannelsesinstitusjoner med autoritative fortellinger formidlet innenfra og ut, vender nå oppmerksomheten mot brukerne som medprodusenter av kunnskap og opplevelser som genereres i museumsrommet.² Dermed får selve begrepet dannelsen en annen betydning: individet er selv med på å forme de relasjoner og kontekster det inngår i. Dannelsen skjer i et samspill med andre og er en forutsetning for meningsdanning, kritikk og demokrati.

Eilean Hooper-Greenhill tar til orde for en utvikling fra «det moderne og det modernistiske til det postmodernistiske museet».³ Museumsvirksomheten har til alle tider vært basert på aktuelle verdier og kunnskapsidealer, og disse endres over tid. I formidlingsarbeidet er det viktig å være bevisst på hvilke historier som ivaretas i museet og hvorfor, og hvilke som eventuelt ikke får oppmerksomhet.

² Dysthe, Bernhardt og Esbjørn (2012), s. 25.

³ Dysthe, Bernhardt og Esbjørn (2012), s. 26.

Foto: Elisabeth Tønnessen/MUST

Unge elever i møte med kirkekunst på kulturhistorisk avdeling i MUST.

1.3 Hva er formidling?

Museum Stavanger favner flere fagområder og mulighetene for tverrfaglig samarbeid er store i museet. Formidling forutsetter kompetanse på de fagområder man skal formidle innenfor, men også kompetanse på *formidling i seg selv*. Ordet formidling representerer på sett og vis det endelige målet for virksomheten i arkiv og museum⁴ og berører derfor alle museets ansatte. Skall museene fungere som alternative læringsrom må undervisningen åpne for det udefinerte og overskridende. Dette kan i museet skje gjennom dialog med kunstverk, mellom mennesker og i kreative prosesser.⁵ Kunnskap eksisterer aldri i vakuum, men er infiltrert i en historisk og kulturell kontekst. En museumsgjenstand har en dobbel karakter, som estetisk objekt og som et dokument relatert til sin opprinnelige mening og kontekst. I møte med publikum får gjenstanden en ny betydning. Gjenstander som blir tatt ut av sin kontekst og

blir museumsgjenstander, mister sin opprinnelige mening. Ivo Maroević⁶ sier at de utstilte gjenstandens mening da ikke lenger er tilgjengelig for folk flest og derfor trenger å bli formidlet. Pedagogiske undervisningsopplegg, forskningspublikasjoner, digital formidling, trykte publikasjoner, praktiske øvelser og omvisninger i utstillinger er dermed grunnleggende elementer i all museumsvirksomhet.

Digital formidling

Formidling av kulturarv, historie og museumssamlinger gjennom publisering i digitale presentasjonskanaler bidrar til å gjøre kulturarven universelt tilgjengelig. Digital tilgjengeliggjøring av våre samlinger og utstillinger kan være både berikende og fornyende i og utenfor museet. I museet må vi gjøre oss relevante for brukere av digitale plattformer, og slik sikre deling og videreformidling. Det er et mål å styrke den digitale formidlingen i de enkelte avdelingene. Her vises det i det videre til MUST sin *Plan for samlingsforvaltning*.

Formidling av Immateriell kulturarv

Tilskuddsbrevet for 2016 viser til at museene også har et ansvar for å arbeide med immateriell kulturarv. Bakgrunnen for dette er UNESCO-konvensjonen av 2003 om vern av immateriell kulturarv.⁷ Her defineres blant annet språk, utøvende kunst, sosiale skikker, tradisjonelle håndverksferdigheter, ritualer, kunnskap og ferdigheter knyttet til naturen som eksempler på immateriell kulturarv. Også i MUST er vi opptatt av å styrke arbeidet med immateriell kulturarv gjennom formidling av for eksempel håndverksfag, tradisjonshåndverk, sosiale skikker og ritualer, muntlige tradisjoner og andre former for ikke-materiell kommunikasjon.

⁴ Stortingsmelding 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*, s. 16.

⁵ Dysthe (2011), s. 26.

⁶ Maroević (2013).

⁷ Se *Immateriell kulturarv i Norge. En utredning om UNESCO konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. (ABM-utvikling, 1. desember 2010).

2. FORMIDLING OG KOMMUNIKASJON

Formidlings- og kommunikasjonsarbeidet i MUST tangerer og vil naturlig nok ha sammenfallende retningslinjer, visjon og tiltak.

I henhold til *Kommunikasjonsstrategi 2014 – 2017* skal MUST legge vekt på strategisk kommunikasjon. Dette innebærer å bruke kommunikasjon som virkemiddel for å nå museets visjon og overordnede mål.

MUST skal møte fremtiden som et levende, ledende og ikke minst generøst museum. Et museum med stor kunnskapsdeling og en åpen og ærlig dialog med publikum. For å få til dette må museet ha fokus på engasjement og relasjonsbygging. Hovedsatsningsområdene skal være digital, sosial og visuell kommunikasjon.

Hovedtiltak fra gjeldende kommunikasjonsplan:

- Utvikle og oppdatere informasjon om formidlingstilbud på museets nettside.
- Utvikle en ny, mobilvennlig nettside.
- Utarbeide informasjonsmateriell om formidlingstilbudet hos MUST.
- Informere om museets formidlingstilbud i sosiale medier.
- Delta på stand for å kommunisere direkte med ansatte i skolesektoren og informerer om MUST sitt tilbud til skoler og barnehager.

3. BRUKERMEDVIRKNING OG INVOLVERING

Visjonen er at «*publikum skal oppleve MUST som et moderne museum i takt med deres egen tid og deres egne interesser og behov*». ⁸ Viktige faktorer for å oppnå dette målet er *medvirkning* og *involvering*. I arbeidet med å utvikle

⁸ Museums Stavangers *Strategiplan for utvikling av bygg og anlegg 2014–2025*.

formidlingsopplegg skal man alltid værebevisst på skolenes og barnehagenes ønsker og behov – alle formidlingsopplegg er fundert i gjeldende læreplanverk og tilpasses etter aldersgruppe og fagområder. Denne bevisstheten om brukerne og brukernes mangfold og ulike ønsker og behov bør prege alt formidlingsarbeid som foregår i regi av museet. På denne måten vil man i større grad kunne inkorporere brukermidvirkning og brukerstyrte prosjekter i museets øvrige formidlingsarbeid. Et eksempel på slike brukerstyrte prosjekter er *Plot/Stavanger* i regi av Stavanger kunstmuseum.

Tiltak:

- **Ressursgrupper:** Det bør opprettes ressursgrupper i tilknytning til formidlingsprosjekter bestående av representanter fra definerte målgrupper og /eller representanter fra aktuelle fagmiljøer. Eksempler på slike målgrupper kan for eksempel være studenter, unge voksne, minoritetsgrupper, subkulturer, pensjonister, grupper med nedsatt funksjonsevne m.fl.
- **Forskning:** Forskning på publikums opplevelser og læring i museet, samt på hvordan museet kommuniserer sin kunnskap er en sentral del av museets forskning.
- **Publikumsundersøkelser:** Det er en ambisjon og et ønske å benytte seg av brukerundersøkelser som kan danne grunnlag for museenes systematiske arbeid med å nå ut til nye publikumsgrupper, samt øke besøkstallene og publikums kjennskap til MUST.

4. UNIVERSELL UTFORMING

Besøkende med behov for tilrettelegging er ingen homogen gruppe. Det kan være mennesker med ulike former for nedsatt funksjonsevne, eldre, familier med barnevogn, mennesker med lese- og skrivevansker og fremmedspråklige. Med relativt enkle grep kan

man likevel sikre at MUST oppleves som et inkluderende og imøtekomende museum.⁹

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven stiller krav om universell utforming til offentlige og private virksomheter. Loven definerer universell utforming som følger:

«Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, herunder informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig.»¹⁰

I regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet Norge Universelt utformet 2025 [Barne- og Likestillingsdepartementet 2009] presiseres det at man skal *«komme bort fra en tankegang der individet blir presentert som problemet, og der spesielle tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne blir hovedløsningen»*.¹¹ I dette ligger det at man skal strebe mot å oppnå løsninger som er fleksible og brukervennlige, og som er enklere og bedre for *alle*, ikke bare for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Tiltak for utbedring trenger ikke nødvendigvis være særlig kostbare. Enkle grep som kan tilpasses de fleste lokaler er:

- Bedre belysning i utstillingsrom og ellers.
- Lydforsterkerutstyr, teleslynge og teksting av filmer i utstillingene.
- Lesbarhet (større skrift og bedre kontrast på skriftlig informasjon).
- Markeringer av trapper, stolper, gangbaner, nivåforskjeller o.l.

⁹ Vi henviser videre til publikasjonen *SE PÅ – TA PÅ – HØRE PÅ. Om tilgjengelighet og formidling. Erfaringer fra Bergen byarkiv* (ABM-skrift nr. 54). MUST ønsker å la dette være retningsgivende i utformingen av nye utstillinger og bygg.

¹⁰ *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)*, kap. 3, paragraf 13.

¹¹ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: *Norge universelt utformet 2025*, s. 4.

- Tilgjengelige benker, stoler og bærbare krakker.

- Tilrettelegge for barnevogn.

- Ha fokus på enkel, intuitiv og god informasjon til våre besøkende med særegne behov.

MUST har flere vernede og fredete anlegg, som ikke kan tilrettelegges universell tilgjengelighet. Det er likevel en mulighet å tilrettelegge for alternative måter å oppleve våre bygninger, for eksempel gjennom økt digital tilgjengelighet.

Tiltak

- Sikre at personer med nedsatt funksjonsevne føler at de blir møtt med respekt og verdighet på våre museer, og tilrettelegge for at de skal få gode opplevelser på lik linje med våre øvrige besøkende.

- Øke de ansattes kompetanse på hvilke behov de ulike funksjonsnedsettelse gir og hvordan man kan tilrettelegge for dette i daglig drift, utstillingsproduksjon, formidling og lignende.

- I utarbeidelsen av nye utstillinger og formidlingsopplegg skal tanken om universell utforming være en del av hele prosessen.

- Våre bygninger og uteområder skal i størst mulig grad ha universell utforming.

- Utstillingstekster, brosjyrer og annet informasjonsmaterieell skal være tilgjengelig på flere språk.

- MUST skal kunne tilby syns- og hørselstolkede omvisninger.

- Våre nettsider og profiler på sosiale medier skal oppfylle krav til universell utforming.¹²

¹² Alle nye IKT-løsninger som utvikles må være universelt utformet fra 1. juli 2014. Eksisterende løsninger skal følge kravene om universell utforming innen 1. januar 2021. (Kilde: *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)*).

5. SIKKERHET OG BEVARING

All formidlingsaktivitet, herunder utstillinger, publikumsarrangement og pedagogisk virksomhet som foregår i regi av MUST krever at det til enhver tid tas nøye hensyn til vern og sikring av våre gjenstander og bygninger. Også publikums sikkerhet må til enhver tid ivaretas. MUST har totalt åtte ulike museumsanlegg med til dels svært forskjellige utstillinger og bruksområder. Særlige behov for å sikre vern, bevaring og publikumssikkerhet spesifiseres i del 2. MUST har også en egen sikringsplan.

I det moderne museet er det en økende tendens til at tausperringer og tradisjonelle utstillingsmontere forsvinner til fordel for interaktive utstillingselementer som legger opp til større grad av aktiv deltakelse og publikumsinvolvering. Dette setter nye krav til bevisstgjøring av publikum i forhold til museets behov for å verne om utstilte gjenstander., for eksempel i form av tydelig skilting og tilstrekkelig vakthold.

I forbindelse med formidling til barnehager, skoleklasser og bursdagsarrangement kreves det en grundig gjennomgang av «museumsregler» og god voksentetthet.

I enkelte formidlingssituasjoner benyttes egne rekvisitter for å skape nærhet til tema og levendegjøre historien som skal formidles.

Den pedagogiske virksomheten ved museet foregår hovedsakelig i våre utstillingslokaler. Det er ønskelig at det på enkelte av våre museer legges opp til at deler av den pedagogiske virksomheten kan flyttes over i egne undervisningsrom med for eksempel prosjektor, mulighet for verkstedsaktiviteter og lignende.

Foto: Wenying Liao/MUST

Dette er særlig aktuelt for avdeling for naturhistorie, som er avhengig av et våtlaboratorium med låsbare skap til kjemikalier og avtrekk for å kunne gjennomføre aktiviteter som disseksjon, preparering og andre forsøk. Stavanger kunstmuseum planlegger en oppgradering av sitt publikumsverksted, og av sikkerhetsmessige årsaker planlegges verkstedet flyttet ut av selve utstillingslokalene. Slike undervisningsrom vil være et godt supplement til dagens romsituasjon, og vil kunne tilrettelegge for et bredere og mer variert formidlingstilbud. Museet rolle er likevel å være et alternativ til klasserommet, en arena som kan tilby lærere og elever nye og annerledes formidlingssituasjoner, og det er derfor viktig til enhver tid å benytte seg av de unike læringsrommene vi besitter gjennom våre utstillinger og historiske bygninger. For å sikre dette er det viktig at det i planlegging og utforming av nye utstillinger tas hensyn til den

pedagogiske virksomheten som skal foregå i utstillingsrommet, slik at det best mulig kan tilrettelegges for klasse- og gruppebesøk.

6. FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

6.1 Definisjoner og prinsipper

Forskning- og utviklingsarbeid defineres som «en kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap [...] og som omfatter bruk av denne kunnskapen til å finne nye anvendelser».¹³ Forskning og forskningsformidling er en sentral del av museenes samfunnsrolle.

MUST har et forskningsnettverk som består av alle ansatte i stillinger som har forskningsoppgaver i stillingsbeskrivelsen. For å styrke forskningen og integrere den i museets øvrige virksomhet er det utarbeidet en egen *Plan for forskning og utvikling*.

MUST følger de forskningsetiske retningslinjene (NESH) i sitt forskningsarbeid. Retningslinjene definerer formidling som faglig oppgave (s.32f) og presiserer at forskningsformidling er å kommunisere innsikter, arbeidsmåter og holdninger til personer utenfor feltet. Det kan dreie seg om formidling av etablerte innsikter i faget og resultat av nyere forskning. Formidling er rettet mot utenforstående, spesialister i andre fagområder eller personer uten vitenskapelig bakgrunn. Formidling er også et demokratisk krav: Formidling skal bidra til opprettholdelse og utvikling av kulturelle tradisjoner, informert offentlig meningsdannelse og spredning av samfunnsrelevant kunnskap.

6.2 Mål for forskningsformidling i MUST

Hovedmålet for planperioden er å synliggjøre all forskning som gjøres ved MUST.

Det skal legges til rette for en mangfoldig og omfattende forskningsformidling, der flere perspektiver og kritiske spørsmål er ønsket. Her henvises det særlig til den store faglige bredden som er representert ved museets faglige stab.

6.3 Forskning på formidling

Forskning innen museumspedagogikk er et fagfelt som vies stadig mer oppmerksomhet, og MUST vil delta i kunnskapsproduksjon på dette området.

Hovedmålet for planperioden er at museumspedagogene ved de ulike fagavdelingene skal kunne utvikle forskningsbaserte formidlingsopplegg som skal inngå i formidlingen rettet mot skole og barnehage.

Foto: Bent Inge Ask /MUST

Dagens unge byggfagelever er framtidens forvaltere av tradisjonshåndverk, og såkalt håndbåren kunnskap er en viktig del av vår felles kulturarv som museet har et ansvar for å videreformidle. Her viser Museum Stavangers konserveringstekniker, Michael Heng, frem treskjærerteknikken

¹³ St. meld. nr. 20 (2004–2005) *Vilje til forskning*.

Aktuelle problemstillinger er blant annet museets rolle som læringsarena, hvordan bygge utstillinger, publikums opplevelser og læring i museet og skoleelevers læringsutbytte av undervisningsopplegg.

Et planlagt tverrfaglig samarbeidsprosjekt mellom Norsk Hermetikkmuseum, Ledaal og Breidablikk undersøker museets rolle som læringsarena og dannelsesinstitusjon for elever på yrkesfaglige utdanningsprogram.

7. LÆRING I MUST

7.1 Pedagogisk grunnsyn

Den dyktige underviser har et pedagogisk ståsted, sier Olga Dysthe, som framhever at undervisningen skal være forankret i grunnleggende læringsperspektiv.¹⁴ En viktig del av formidlingsarbeidet i museet er det som er rettet direkte mot barn og unge i skolen. Våre museumspedagoger skal ha innsikt i det pedagogiske fagfeltet. Det innebærer også at MUST har et felles pedagogisk grunnsyn i møte med barn og unge.

Pedagogisk grunnsyn kan forklares med den virkelighetsoppfatning, de kunnskaper, verdier og holdninger som ligger til grunn for pedagogisk virksomhet.¹⁵ I MUST har vi valgt ut verdier som skal prege vår praksis i møte med barn og unge. I det museumspedagogiske arbeidet skal vi være levende og engasjerte, våge å by på oss selv og være gode rollemodeller. Vår formidling preges av dialog, anerkjennelse og respekt. Dette innebærer at vi tilpasser formidlingen til gruppens nivå, behov og sammensetning.

Formidlingen skal være kjønnsnøytral og preget av en inkluderende tilnærming. Vi skal ha tett kontakt med skolene og til enhver tid være

oppdatert på gjeldende planverk. Vi har derfor behov for å ha innsikt i pedagogiske utviklings- og læringsteorier.

Ulike fagfelt krever ulike tilnærminger til læring. Under hver avdeling er det naturlig at man ser på hvilke læringsstiler som passer til faget man formidler. Med utgangspunkt i *Rammeplan for barnehager* og *Kunnskapsløftet* tilbyr vi formidling som fremmer læring og opplevelse, aktivitet og refleksjon.

Foto: Katharina Ueland /MUST

7.2 Tverrfaglig formidling

Formidlingen ved MUST går på tvers av de fire fagavdelingene, og tverrfaglig samarbeid er et viktig satsningsområde for planperioden. Med dette som utgangspunkt gjør vi her rede for tverrfaglige formidlingsprosjekter som involverer hele organisasjonen. Tverrfaglig samarbeid som gjelder færre museer gjøres rede for under omtalen av de enkelte museene i planens del 2.

¹⁴ Dysthe, Bernhardt og Esbjørn (2012), s. 51.

¹⁵ Lillemyr og Søbstad (1993), s. 87.

Supersans

Det tverrfaglige formidlingstilbudet Supersans drives av museumspedagogene ved de fire fagavdelingene, og er rettet mot elever ved tilrettelagte og forsterkede avdelinger i skolen, det vil si barn og unge med alternative opplæringstilbud. Tilbudet går også til førskolegrupper i barnehager. Supersans har vært formidlingsnettverkets hovedprosjekt fra og med skoleåret 2014/2015.

Det er utviklet et faglig løp der gruppene besøker MUST gjennom et helt skoleår, ett museumsanlegg hver måned i skole-/barnehageåret. Et supersansbesøk på museet skal være annerledes. Hvert besøk legger opp til å være en trigger for sansene. Sammen med elevene og førskolebarna bruker vi syns-, lukte-, føle-, smaks- og lyttesansen når vi besøker de fleste av MUST sine museumsanlegg.

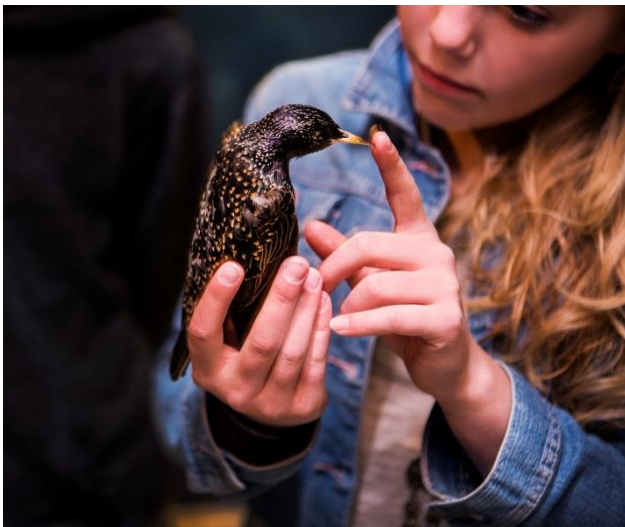

Foto: Elisabeth Tønnesen/MUST

Med utgangspunkt i Rammeplan for barnehager og Kunnskapsløftet tilbyr vi formidling som fremmer læring og opplevelse, aktivitet og refleksjon.

MUST Museumsintro

Formidlingsnettverket ønsker å videreutvikle et systematisk museumstilbud til innføringsklasser ved læringscenter, mottaksskoler i videregående skole og norsk-introklasser ved UiS med tanke på en god integrering i byen. Prosjektet har

arbeidstittlen «MUST Museumsintro». Gjennom flere år har disse klassene besøkt de fleste av våre museer. Ved hjelp av evalueringer fra elever og lærere ser vi nytten av å systematisere dette samarbeidet og videreutvikle innholdet. Museet ser på samarbeidet med elevene med minoritets-bakgrunn og lærerne som svært verdifullt, ikke minst fordi gjenbesøket er stort.

«Vi stiller nye spørsmål til en fremmed kultur som den aldri har stilt seg, vi søker svar på våre egne spørsmål i den, og den fremmede kulturen svarer oss ved å åpenbare nye sider av seg selv for oss, og nye meningsdybder» skrev Bakhtin, og mente at vi gjennom kulturmøter kan utvikle en gjensidig og dypere forståelse av hverandres kulturer.¹⁶

Foto: Frøyset/Norske hjem /MUST

¹⁶ Mikhail Bakhtin sitert etter Dysthe, Bernhardt og Esbjørn (2012), s. 64.

Møte med minner i MUST

I Demensplanen *Den gode dagen 2015* var ønsket fra Regjeringen en sterkere satsning på kultur, aktivitet og trivselstiltak. St. meld. nr. 10 [2011–2012], *Kultur, inkludering og deltaking* slo fast at «kultursektoren i større grad enn tidlegare skal gå aktivt ut for å trekkje med nye deltakarar og nå personar og grupper som står utanfor kulturlivet.»

I forbindelse med oppstarten av et nytt tverrfaglig formidlingsprosjekt ved Museum Stavanger; *Møte med minner*¹⁷ i MUST, ønsket formidlingsnettverket i MUST å høste erfaringer fra andre museers arbeid rettet mot mennesker med demens. I vår region kjenner vi ikke til en slik tilrettelegging av formidling ved museene. Formidlingsnettverket har opprettet kontakt med Demensforeningen i Rogaland og Nasjonalforeningen for folkehelse for å samarbeide. Det er også gjennomført en studiereise til Stockholm våren 2015. Vi satser på å ha klar en pilot av *Møte Med Minner* våren 2017. Det opprettes kontakt med Den kulturelle spaserstokken med sikte på å søke støtte til MUST sitt tiltak for demenssyke.

7.3 Fellesprosjekter og arrangementer

De ulike museene og avdelingene samarbeider om å gjennomføre flere fellesarrangementer:

Museumsnatt: Museumsnatt er et tverrfaglig arrangement som involverer alle museets ansatte og er MUST sitt største årlige arrangement. Museumsnatt gjennomføres i samarbeid med Arkeologisk museum. Arrangementet er lagt til Stavanger museum/Norsk barnemuseum, men prosjekteringen og gjennomføringen går på omgang ved avdelingene.

Fra Museumsnatt 2015.
Foto: Bent Inge Ask

Torsdag på museet/Kuppelkupp: Kveldsåpne torsdager med faglig program.

Skoleferier: Det satses på et bredt publikumstilbud i høst og vinterferieukene, samt i skolens sommerferie.

¹⁷ *Møte med minner* ble initiert av GERIA - Oslo kommunes ressurscenter for demens/alderspsykiatri, jfr. Folge (2011).

DEL 2. FORMIDLINGSPLAN FOR DE ENKELTE MUSEENE I MUST

Her følger en presentasjon av de totalt 11 ulike museene som er samlet under MUST, med en kort redegjørelse for satsningsområder knyttet opp mot formidlingen ved det enkelte museet i planperioden. Det er likevel noen satsningsområder som er felles for alle museenes formidling.

1. FELLES TILTAK

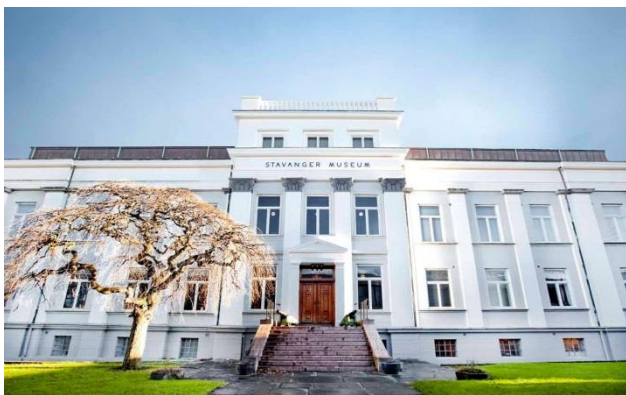

Foto: Elisabeth Tønnesen / MUST
Administrasjonen i MUST ligger i Muségaten 16 i bygningen som også huser naturhistorisk avdeling og avdeling for kulturhistorie.

Transport av skoleelever

Illustrasjon: Ståle Ådland/Stavanger Turistforening

Alle MUST sine museer er sentralt plassert i Stavanger, bortsett fra Utstein kloster som ligger i Rennesøy kommune og Revtangens ornitologiske stasjon i Klepp kommune.

Vårt region er preget av å være både by og bygd, øyer og fjorder. Dette byr på utfordringer med tanke på transport av skoleelever. For å oppfylle museenes regionale ansvar bør man se på alternative løsninger for finansieringen av busstransport til museene. Det bør være en målsetning for MUST at flest mulig skoleelever, også de som er bosatt utenfor kjerneområdet, skal få mulighet til å besøke museene.

Språk

Foto: Elisabeth Tønnesen / MUST
Stavangers innbyggere kommer fra hele 181 nasjoner.

Ved årsskiftet 2014–2015 hadde Stavanger kommune innbyggere fra hele 181 ulike nasjoner. Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre utgjør 21,8 % av innbyggerne i kommunen, hvilket er betraktelig høyere enn på landsbasis (15,6 % av befolkningen). De største innvandrergruppene i Stavanger er (i synkende rekkefølge): Polen, Storbritannia, Tyrkia, Sverige og Danmark. Som en følge av dette bør MUST legge til rette for flerspråklig informasjon i utstillinger og personlig guiding på flere språk enn norsk og engelsk.

Styrking av vertenes rolle

Det er et mål i perioden å lage en helhetlig plan for å styrke vertenes rolle som formidlere ved alle museumsanleggene. Dette gjelder i forbindelse med:

- arrangementer ved de enkelte museene.
- overfor publikum generelt.
- øvrig pedagogisk virksomhet.

2. AVDELING FOR KUNST

Stavanger kunstmuseum

Ekte maleglede på Stavanger kunstmuseum

Foto: A. Sunnanå /MUST

Om museet

Stavanger kunstmuseum er et regionalt kunstmuseum og viser norsk og internasjonal kunst fra midten av 1800-tallet og frem til i dag. Det regionale oppdraget har innvirkning på museets innkjøpspolitikk og utstillingsprogram samt formidling av dette til regionens befolkning. Stavanger kunstmuseum driver kunsthistorisk forskning og produserer forskningsbaserte utstillinger og publikasjoner. Museet har ansvar for å samle inn, forske på og formidle historiske og samtidige kunstnerskap med tilknytning til regionen til et lokalt og regionalt publikum, men også på et nasjonalt og internasjonalt nivå.

Formidlingsområder

Formidlingsområdene er sentrert rundt museets samlinger og de temporære utstillingene. Faglige hovedområder er romantikkens landskapskunst (Lars Hertervig), naturalisme (Jærmaleriet), norsk mellomkrigstid (Samling Halvdan Hafsten) og samtidskunst.

Kunstheltet, herunder kunstinstitusjonene, oppleves av mange som et ekskluderende felt. Med denne innsikten som bakgrunn skal museet arbeide for økt tilgjengelighet. Stavanger

kunstmuseum arbeider aktivt for å utvikle formidlingstilbudet og nå nye publikumsgrupper. I denne prosessen er oppsøkende virksomhet, brukermedvirkning og dialog sentrale strategier. Utvidelsen av programmet i den aktuelle perioden skal styrke det faglige innholdet, og være rettet mot befolkningssegmenter som på nåværende tidspunkt ikke er godt nok ivarettatt eller som mangler tilbud.

Formidlingstilbudet til ulike brukergrupper skal utvikles med hensyn til brukernes ønsker og behov. Aktiv intern og ekstern evaluering er et viktig redskap for å forbedre tilbudet. Stavanger kunstmuseum skal derfor arbeide mer aktivt med et åpent publikumsprogram som både aktiverer den kunsthistoriske fagdiskursen, aktuelle samfunnsdebatter og temporære/performative kunstformer.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Foto: Elisabeth Tønnesen/MUST

Utstillinger

Museets utstillingsprogram skal i perioden bestå av 3–5 temporære utstillinger per år. Dette medfører lengre utstillingsperioder enn tidligere. Museet skal derfor ha et økt fokus på

– kontekstualisering og formidling av utstillingene gjennom formidlingsprogram og arrangementer, for å trekke publikum til museet flere ganger i løpet av en utstillingsperiode.

- relokalisering og fornying av visningen av Samling Halvdan Hafsten og samlingen av Lars Hertervigs arbeider. I den forbindelse skal det utføres forskning som etablerer nye perspektiv på samlingene.
- utvikling av arenaen for å styrke kunstmuseets identitet, faglighet og posisjon/rolle i regionen.

Samarbeid

For å styrke infrastrukturen til og interessen for den visuelle kunsten og det kreative feltet i regionen, skal museet aktivt samarbeide med andre kunstinstitusjoner og aktører innenfor det kreative feltet i regionen.

Museets rolle som fagaktør

Universitetet i Stavanger har gradvis bygget ned sitt utdanningstilbud innen de humanistiske fag. Dette medfører at Stavanger kunstmuseum er den eneste institusjonen i regionen som forsker på kunst og kunsthistorie. I kraft av denne rollen skal kunstmuseet ta et regionalt ansvar for den kunstneriske fagdiskursen, noe som skal speiles i museets publikumsprogram. Derimot har universitetet et musikkakademi samt et utdanningsprogram i dans, som preger kulturtilbudet i byen. Det er derfor naturlig å søke tverrkunstneriske samarbeid for en felles styrking av kulturfeltet i regionen.

Kunstmuseet skal være en synlig aktør og fagressurs i den offentlige debatten, i fag- og dagspresse, men også på egne og andres debatter og seminarer. På sikt ønskes en egen kommunikasjonsansatt som kan bidra til oppøkende virksomhet, forskningsformidling samt økt synlighet.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling

Forskning på Stavanger kunstmuseum dreier seg i stor grad omkring museets samlinger og kommende utstillinger. Arbeidet med dette

utføres i hovedsak av kurator for utstillingen, men museumspedagogene er også en ressurs i dette arbeidet.

Museets kunstpedagogikk er dialogbasert og fokuserer på felles utforskning av kunsten, opplevelse, kunnskap og dannelse. Formidlingen skal ta utgangspunkt i den aktuelle gruppens forkunnskaper, behov og mål med besøket. Museet skal også arbeide for å gi publikum faglige redskaper som kan utvide og styrke den enkeltes møte med kunsten.

Museet skal arbeide for å styrke og utvikle formidlingstilbudet til skoler og barnehager, og utvide det eksisterende arbeidet med lærernetverk og samarbeidsprosjekter.

Satsningsområder og målgruppearbeid

Samarbeidsprosjektet *Plot/Stavanger* startet opp høsten 2015. Målgruppen er kunstinteressert ungdom i alderen 16–26 år. Sammen med Kunsthall Stavanger, Tou scene og Rogaland kunstsenter vil Stavanger kunstmuseum videreutvikle *Plot/Stavanger*, et kveldstilbud for den aktuelle målgruppen. Tilbudet ble utformet i samarbeid med og etter samme modell som *Plot/Oslo*. Første arrangement fant sted oktober 2015. Programmet vil i stor grad være utviklet av brukerne selv, og målet er å gi denne gruppen et eget tilbud og på sikt å styrke kunnskapen om og interessen for visuell samtidskunst i Stavangerregionen.

Museets verksted skal flyttes og fornyes, slik at det i større grad dekker publikums og museets behov for aktiv og kreativ formidling. Ved flytting av verkstedet er tilgjengelighet og sikkerhet viktige faktorer. Det skal også være mulig å holde verkstedet åpent selv om museets utstillinger er stengt. Verkstedet skal oppfylle digitale og praktiske behov ved formidling til skoleklasser og fungere som et selvbetjent tilbud i museets åpningstid.

3. AVDELING FOR NATURHISTORIE

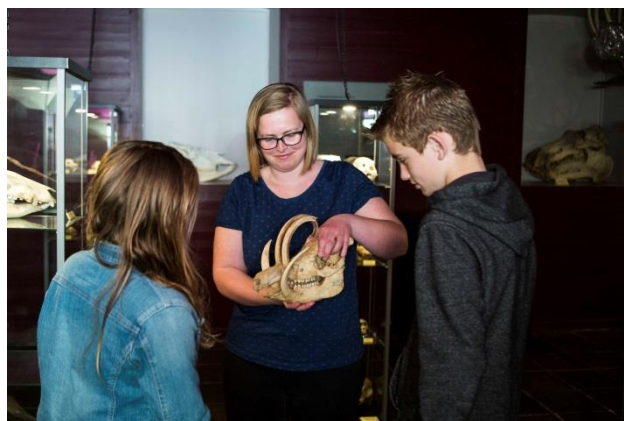

Formidlingen ved avdelingen har fokus på praktisk arbeid, dialogbasert omvisning, refleksjon, naturglede og danning. Et besøk skal fremme nysgjerrighet og engasjement. Formidlingen skal på beste måte tilpasses alle publikumsgrupper. Foto: Elisabeth Tønnesen / MUST

Om museet

Stavanger museum er et regionalt museum med en historie tilbake til 1877. Det er det eneste museet i regionen med naturhistoriske utstillinger og samlinger. Avdeling for naturhistorie administrerer ringmerkingssentralen i Norge og drifter Revtangens ornitologiske stasjon i Klepp kommune, i tillegg har den ansvar for de naturhistoriske samlingene og utstillingene tilhørende museet. I dag er avdelingens fokus ornitologi og entomologi, men med utviklingen av en ny innsamlingsplan, journal- og digitaliseringsrutine, vil dette kunne endres.

Formidlingsområder

Her får elever fra en stavangerskole se på hodeskallen til et hjortesvin. Foto: Elisabeth Tønnesen / MUST

Naturhistorisk avdeling har ansvar for å formidle det biologiske mangfoldet i regionen i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Vi skal utvikle befolkningens artskunnskap og kunnskap om naturen som en helhet, både påvirket og upåvirket av menneskers bruk. Et museumsbesøk skal fremme naturglede, respekt for naturen og vilje til å verne om naturen og miljøet.

Hovedmål for perioden 2016–2020:

Utstillinger

Over tid skal Stavanger museums andreetasje fylles med nye naturhistoriske utstillinger. Disse skal i hovedsak være forskningsbaserte både når det gjelder fag, pedagogikk, utstillingsteknikk og teknologi. Vi ønsker at utstillingene skal inspirere til aktiv publikumsdialog. Eksempler på dette er bruk av Citizen Science og Artskart. Vi ønsker å blande bruken av det beste fra vitensenterpedagogikk og tradisjonelle museumsutstillinger.

Samarbeid

Avdeling for naturhistorie samarbeider med en rekke aktuelle museer, institusjoner og fagmiljøer. Avdelingen skal delta i den offentlige debatten, gjennomføre gode faglige arrangementer og øke samarbeidet med andre

fagaktører både lokalt og nasjonalt. Eksempler på samarbeidspartnere er Norsk Ornitologisk Forening, Universitetet i Bergen, IRIS, Lundsvågen naturskole, Mostun miljøsender, Botanisk hage Stavanger og Universitetet i Oslo.

Avdelingen ønsker å fortsette med samarbeid med andre avdelinger i MUST, her kan nevnes Fiskekonkurranse i Vågen som arrangeres i samarbeid med avdeling for sjøfart og industri.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling.

I planperioden skal naturhistorisk avdeling lage nye utstillinger og formidlingsopplegg. I dag er forskningen innen disse områdene oppadgående, og det er derfor viktig å sette seg inn i erfaringen andre aktører har gjort seg. Vi skal gjennomføre forskningsprosjekter der vi finner ut mer om funksjonen, erfaringen og læringspotensialet i egne utstillings- og formidlingsprosjekter.

Det må utvikles nye formidlingsopplegg til de ulike utdanningsinstitusjonene når nye laboratorium og utstillinger kommer på plass.

Satsningsområder og målgruppearbeid

- Økt satsning på målgruppene ungdom, studenter og unge voksne.
- Styrke befolkningens artskunnskap.
- Økt fokus på formidling på museets nettside ved blant annet kunnskap om regionens arter, filmer om museets virksomhet, pedagogiske hjelpemidler og synliggjøring av avdelingens blogg, samlinger og forskning.
- I forbindelse med nye naturhistoriske utstillinger er det planlagt et publikumsverksted, et såkalt naturlaboratorium.

4. AVDELING FOR KULTURHISTORIE

Avdeling for kulturhistorie er den største av MUST sine fire fagavdelinger. Avdelingen har det faglige og administrative ansvaret for Ledaal, Breidablikk, Utstein kloster, Norsk barnemuseum, Stavanger skolemuseum og kulturhistorisk avdeling ved Stavanger museum. Avdelingen har i dag to museumspedagogstillinger. Det er et ønske om ytterligere å styrke avdelingens pedagogiske ressurser i planperioden.

4.1 STAVANGER MUSEUM, KULTURHISTORISK AVDELING

Foto: Bent Inge Ask /MUST

Kulturhistorisk avdeling tilbyr formidling til alle trinn; fra barnehage, grunnskole og videregående skole til universitet/høyskole og voksenopplæring.

Om museet

Kulturhistorisk avdeling har eksistert under skiftende navn fra Stavanger museums oppstart i 1877 og er i dag samlokalisert med naturhistorisk avdeling og Norsk barnemuseum i Stavanger museums hovedbygg fra 1893. Avdelingens basisutstillinger er de byhistoriske utstillingene som åpnet i 1995.

Formidlingsområder

Avdelingens hovedfokus ligger på formidlingen av Stavanger bys historie, med hovedvekt på tiden etter 1537. Sentralt står byens framgang og vekst under sildefisket i første halvdel av 1800-tallet, industrialisering og urbanisering under hermetikkindustrien. Videre tematiseres sjøfart og misjon, barndomshistorie, skolehistorie og medisinsk historie i de byhistoriske utstillingene. Fokus ligger også på vår nære fortid og samtid med framveksten av det moderne Stavanger gjennom oljeindustrien, og internasjonaliseringen av byen som en konsekvens av dette. Andre formidlingsområder er kirkekunst, arkitektur- og stilhistorie, kunsthåndverk i by og bygd på 1700- og 1800-tallet, samt håndverkstradisjoner og andre former for immateriell kulturarv og håndbåren kunnskap.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Utstillinger

Det er de kommende årene planlagt et større fornyings- og utviklingsarbeid ved Stavanger museum i form av vedlikehold og rehabilitering av hele museumsanlegget i Muségata 16. Dette vil bety et stort løft både for avdelingen og for museet som helhet.

De byhistoriske utstillingene åpnet i 1995 og har stort behov for oppgradering og fornying. Kortsiktige tiltak vil bli iverksatt i løpet av 2016. Nye byhistoriske utstillinger planlegges ferdigstilt til Stavangers 900-årsjubileum i 2025.

Samarbeid

Kulturhistorisk avdeling samarbeider blant annet med Stavanger kommune og antikvariske myndigheter, samt andre aktuelle museer, fagmiljøer og kulturinstitusjoner.

Avdelingen jobber innenfor samme fagfelt som flere av museene i MUST. Et viktig mål er å styrke det tverrfaglige samarbeidet innenfor

formidling av felles fagområder. Avdelingen er representert i de ulike nettverkene innad i MUST, samt i Fotonettverk Rogaland.

Frivillige fra museets to venneforeninger, *Stavanger museums venner* og *Den kombinerte Indretnings Venner* deltar på flere av avdelingens faste arrangement.

Museets rolle som fagaktør

Kulturhistorisk avdeling har som mål å være en sentral fagaktør og ressurs i regionen og i aktuelle fagmiljøer. Synliggjøring av avdelingens fagkompetanse og forskningsvirksomhet skjer gjennom deltagelse i offentlig debatt, foredrag, publikasjoner og annen utadrettet virksomhet. Avdelingen har også en rådgivende funksjon innen bygningsvern og kulturminnevern.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utviklingsarbeid

Kulturhistorisk avdeling tilbyr formidling til alle trinn; fra barnehage, grunnskole og videregående skole til universitet/høyskole og voksenopplæring. Alle formidlingsopplegg som tilbys skolene er forankret i gjeldende læreplaner. Målet med formidlingen er å være et alternativ til klasserommet som åpner for refleksjon og undring, der elevene møter læring gjennom opplevelser, dialog og lek. Et besøk i våre utstillinger skal stimulere elevenes og studentenes nysgjerrighet og utforskertrang, vekke interessen for kulturhistorie og bidra til å skape samfunnsengasjement. Arbeidet med å styrke og videreutvikle formidlingstilbudet til skoler og barnehager står sentralt i planperioden.

Konservator ved avdelingen arbeider med et forskningsprosjekt om digitalt fødte foto. For å videreutvikle fotosamlingen ved Kulturhistorisk avdeling skal det aktivt samles inn denne type foto. En digitalt født fotosamling vil kunne dokumentere livet i Stavanger i samtiden og målet er å se de eksisterende foto- og

gjenstandssamlingene sammen med de digitale bildene. Innen forskning på formidling har avdelingen et pågående prosjekt som ser på museet som arena for litteraturformidling¹⁸.

Satsingsområder og målgruppearbeid

- Avdelingen vil være en synlig og tydelig samfunnsaktør som evner å aktualisere historien og styrke lokal identitet, og slik skape gode museumsopplevelser.
- Fornye basisutstillingene
- Tilby solide faglige arrangement som speiler avdelingens faglige virksomhet
- Tilby flere publikumsaktiviteter i helger og ferier
- Utvikle attraktive aktivitetsspakker til Fix Ferrige Ferie (kommunens ferietilbud til barn i skolefritidsordning)
- Digitalisere deler av kirkekunstsamlingen og gjøre den tilgjengelig for publikum..
- Videreføre *Torsdag på museet*.

¹⁸ Se egen beskrivelse av dette prosjektet under kapittelet om Ledaal.

4.2 LEDAAL

Foto: Oddbjørn Løken Aarstad/MUST

Om museet

Ledaal ble bygget som lystgård for Kiellandfamilien i perioden 1799 – 1803. Byggherre var kjøpmann og hoffagent Gabriel Schanche Kielland, oldefaren til forfatteren Alexander Kielland. Hovedbygningen gir et godt innblikk i livet, stil og smak i byens overklasse i første halvdel av 1800-tallet. Interiøret er rikt utstyrt med møbler og annet inventar i rokokko, Louis XVI, empire og biedermeier. I tillegg til å være museum har Ledaal funksjon som kongebolig og representasjonslokale for Stavanger kommune.

Formidlingsområder

Sentrale temaer som formidles på Ledaal er lokalhistorie, stilhistorie, kunsthistorie og arkitekturhistorie. De minste elevene kan her for første gang nærme seg begrepene fortid og nåtid. For museet er det av spesiell verdi at miljøet på Ledaal supplerer den stilhistoriske innredningen på Breidablikk på den andre siden av Eiganesveien, og slik muliggjør en samlet formidling av 1800-tallets stil- og arkitekturhistorie.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Utstillinger

Ledaal består av miljøutstillinger over tre etasjer. Bygningen og inventaret gjennomgikk en omfattende restaureringsprosess i perioden 1997–2001. Ledaal og parkanlegget rundt er fredet, og konflikten mellom vern av bygningsmasse og inventar og tilgjengeliggjøringen av dette legger begrensinger på bruken av rom og gjenstander.

Samarbeid

For å bedre publikums kjennskap til Ledaal, samt for å øke museets besøkstall må man i større grad tenke samarbeid, både på lokalt og nasjonalt nivå. Som på Breidablikk vil viktige mulige samarbeidspartnere være skoler og lærere, kulturskolen, andre museer og fagmiljøer, antikvariske myndigheter, samt frivillige og lokale ressurspersoner som på ulikt vis kan bidra til å styrke museets tilbud til de ønskede målgruppene. Det vil også være hensiktsmessig å tenke tverrfaglighet i utviklingen av nye formidlingstilbud til skolen, og i større grad benytte seg av relevant kompetanse ved de andre fagavdelingene i MUST.

Museets rolle som fagaktør

Kulturhistorisk avdeling ved Stavanger museum har det faglige og administrative ansvaret for Ledaal. Forskning og all øvrig faglig virksomhet ved museet faller dermed inn under avdelingen som helhet.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling

På Ledaal tilbys formidling til alle trinn i grunnskolen og videregående skole. Et besøk på Ledaal åpner blant annet for diskusjoner om classeskiller, kjønnsroller, monarkiet i Norge og litteraturens samfunnsrolle. Et viktig satsningsområde i skoleformidlingen ved

museet er undervisning rettet mot elever på ulike yrkesfag i videregående skole. Det viktigste eksempelet på dette er tilbudet *Trehusbyen Stavanger*, som siden høsten 2014 har vært et tilbud rettet mot elever og lærlinger på Bygg- og anleggsteknikk. Gjennom å ta i bruk våre historiske bygninger aktualiseres elevenes og lærlingenes ulike fagområder. Sentrale temaer er bygningsvern og håndverkertradisjoner, samt arkitektur- og stilhistorie. Et langsiktig mål med tilbudet er å bidra til å rekruttere ungdom til arbeid innen bygningsvern.

Besøk på Ledaal og Breidablikk med fokus på stil- og arkitekturhistorie er særlig aktuelt for elever på utdanningsprogram for kunst, design og arkitektur. Ledaal er også arena for det tverrfaglige formidlingsopplegget *Supersans*, rettet mot førskolegrupper og elever i forsterket/tilrettelagt avdeling i skolen.

Det pågår for tiden et prosjekt knyttet opp mot Ledaal som potensiell arena for litteraturformidling. Prosjektet setter utviklingstrekk i litteraturforståelse opp mot utviklingstrekk i museumsformidling, og problematiserer hvordan man gjennom et besøk på Ledaal kan aktualisere Alexander Kiellands forfatterskap og slik integrere dette i skolens arbeid med litteratur i norskfaget. Målet er at prosjektet skal kunne ut i en artikkel, samt et formidlingstilbud tilpasset norskfaget på ungdomstrinnet og i videregående skole.

Satsingsområder og målgruppearbeid

- Et hovedmål for perioden vil være å øke det generelle besøkstallet, herunder skoleklasser, turister og øvrig publikum. Eventuelle tiltak for å øke besøkstall og publikums kjennskap til Ledaal bør ses i sammenheng med Breidablikk, da dette vil komme begge museene til gode.

- Styrke det pedagogiske tilbudet rettet mot skolen gjennom nyutviklede formidlingsopplegg og forskning på formidling. Det vil særlig bli satset på å aktualisere formidlingen rettet mot 1.-4. trinn, en målgruppe som per i dag sjelden besøker museet.

- Videreutvikle formidlingsopplegget *Trehusbyen Stavanger* slik at dette blir en integrert del av undervisningstilbudet til flest mulig av distriktets elever på Bygg- og anleggsteknikk, samt for lærlinger ved Byggmesternes Service – og Opplæringskontor.

- Digitalisere kunstsamlingen og gjøre den tilgjengelig for publikum og skoleklasser.

- Utarbeide ny fører på norsk og engelsk.

4.3 BREIDABLIKK

Foto: Hege Stormark/MUST

Sentrale temaer som formidles på Breidablikk er lokalhistorie, stilhistorie, kunsthistorie og arkitekturhistorie. Villaen levendegjør historien om Berentsen-familien og gir et innblikk i livet i Stavangers borgerskap i siste halvdel av 1800-tallet.

Om museet

Villaen Breidablikk ble oppført i 1881 av Lars Berentsen, en av datidens fremste næringslivsledere i Stavanger. Villaen er oppført i sveitserstil med gotiske og romanske stilinnslag, og regnes i norsk sammenheng som en unik representant for perioden. Både når det

gjelder materialer, håndverk og øvrig inventar med møblement i nygotikk, nyrokoko, nybarokk og tidens andre ny-stiler framstår Breidablikk som et av de rikeste og best bevarte eksempler vi har på historismens stiluttrykk.

På låven finnes en utstilling av jordbruksredskaper og hestekjøretøy. Parkanlegget rundt Breidablikk ble i sin tid tegnet av landskapsgartneren P.H. Poulsson.

Breidablikk var i familiens eie fram til 1965, og eiendommen ble i sin helhet overdratt til kulturhistorisk avdeling ved Stavanger museum i 1989.

Formidlingsområder

Sentrale temaer som formidles på Breidablikk er lokalhistorie, stilhistorie, kunsthistorie, arkitekturhistorie og økonomisk historie. Villaen levendegjør historien om Berentsen-familien, og gir et innblikk i livet i Stavangers borgerskap i siste halvdel av 1800-tallet. For museet er det av spesiell verdi at miljøet på Breidablikk supplerer den stilhistoriske innredning på Ledaal på den andre siden av Eiganesveien, og slik muliggjør en samlet formidling av 1800-tallets stilhistorie.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Utstillinger

Breidablikk består av miljøutstillinger over tre etasjer. Inventaret skal bevares slik det framstod når Stavanger museum overtok huset, det foreligger derfor ingen planer for endring av utstillingene. Fokus i planperioden vil ligge på økt vedlikehold av utstillingene slik de framstår per i dag. Et omfattende arbeid med registrering og digitalisering av gjenstander er iverksatt i 2015, og vil fortsette i årene framover. Dette arbeidet vil bidra til å tilgjengeliggjøre museets gjenstander for et større publikum gjennom for eksempel Digitalt museum og andre kanaler.

Samarbeid

For å bedre publikums kjennskap til Breidablikk, samt for å øke museets besøkstall må man i større grad tenke samarbeid, både på lokalt og nasjonalt nivå. Viktige samarbeidspartnere kan være skoler og lærere, kulturskolen, andre fagmiljøer, antikvariske myndigheter, frivillige og lokale ressurspersoner som på ulikt vis kan bidra til å styrke museets tilbud til de ønskede målgruppene. Det vil også være hensiktsmessig å tenke tverr-faglighet i utviklingen av nye formidlingstilbud til skolen.

Museets rolle som fagaktør

Kulturhistorisk avdeling ved Stavanger museum har det faglige og administrative ansvaret for Breidablikk. Forskning og all øvrig faglig virksomhet ved museet faller dermed inn under avdelingen som helhet.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling

På Breidablikk tilbys formidling fra mellomtrinnet og opp. Et besøk på Breidablikk åpner for diskusjoner om kjønnsroller, sosial status og økonomihistorie. De minste elevene kan her for første gang nærme seg begrepene fortid og nåtid. Et viktig satsningsområde i skoleformidlingen ved museet er undervisning rettet mot elever på ulike yrkesfag i videregående skole. Det viktigste eksempelet på dette er tilbudet *Trehusbyen Stavanger* (se ovenfor). Besøk på Breidablikk med fokus på stil- og arkitekturhistorie er også særlig aktuelt for elever på utdanningsprogram for kunst, design og arkitektur.

Satsingsområder og målgruppearbeid

– Breidablikk viser seg å være forholdsvis lite kjent blant befolkningen i Stavanger og i regionen ellers.¹⁹ Et hovedmål for perioden vil være å øke det generelle besøkstallet, herunder

¹⁹ Jf. spørreundersøkelse utført av Epinion i juni 2015.

skoleklasser, turister og øvrig publikum. Alle tiltak for å øke besøkstall og publikums kjennskap til Breidablikk skal ses i sammenheng med Ledaal, da dette vil komme begge museene til gode.

- Styrke det pedagogiske tilbudet rettet mot skolen, gjennom nyutviklede formidlingsopplegg og økt kapasitet på formidlingen.

- Videreutvikle formidlingsopplegget *Trehusbyen Stavanger* slik at dette blir en integrert del av undervisningstilbudet til flest mulig av distriktets elever på Bygg- og anleggsteknikk, samt for lærlinger ved Byggmesternes Service- og Opplæringskontor.

- *Jul på Breidablikk* utvikles og markedsføres strategisk for å øke publikums kjennskap til museet og dermed også øke besøkstallet. På sikt skal arrangementet også involvere Ledaal.

- Fokus på formidlingen av *det levde liv* på Breidablikk gjennom bruk av ulike typer kildemateriell, herunder Berentsen-familiens arkiv og fotosamling.

- Kunstsamlingen til Berentsen-familien ble digitalisert i 2015, og det vil bli utarbeidet et eget formidlingsopplegg for å tilgjengeliggjøre denne for publikum og skoleelever.

- Utarbeide ny fører på norsk og engelsk.

4.4 STAVANGER SKOLEMUSEUM

Stavanger skolemuseum er lokalisert i et bygg fra 1919 ved Kvaleberg skole. Museet rommer følgende miljøer: en stue som forestiller en omgangsskole på 1800-tallet, et klasserom fra 1920-tallet, et klasserom fra 1960/1970-tallet og et formingsrom med sløyd, tegning og håndarbeid.

Foto: Elisabeth Tønnesen /MUST

Om museet

Stavanger skolemuseum er et lokalt og regionalt museum som ble opprettet i 1925 under navnet «Vestlandske skolemuseum». Museet er et av Norges eldste skolemuseer og har landets største samling av inventar, utstyr, læremidler, bøker, fotografier og elevarbeider fra eldre og nyere tid. Skolemuseet er lokalisert i et bygg fra 1919 ved Kvaleberg skole, tre kilometer fra Stavanger museum. Museet rommer følgende miljøer: stue som forestiller en omgangsskole på 1800-tallet, klasserom fra 1920-tallet, klasserom fra 1960/1970-tallet og formingsrom med sløyd, tegning og håndarbeid.

På sikt vil Stavanger skolemuseum flytte ut av lokalene ved Kvaleberg skole i Hillevåg. Det er foreslått av Stavanger skolemuseum at museet flytter til bolighuset i Peder Klowsgate 1. Dette

bygget er eid av MUST og ligger vegg i vegg med Stavanger museum. Disse planene vil bli nærmere vurdert i forbindelse med utredningen av en helhetlig plan for Museumsparkvisjonen.

Skolehistorie og barndomshistorie henger nøye sammen. Det er derfor naturlig at skolehistorie inngår som en integrert del av Norsk barnemuseums virksomhet. *Den kulturhistoriske lekeparken* utenfor Stavanger museum og utstillingen *Med tavle og griffel*, er eksempler på dette.

Formidlingsområder

Å følge skolens utvikling er en spennende reise. Den forteller om synet på barn, læring, dannelse, og samfunnets skiftende behov for kunnskap og arbeidskraft. Her formidles historien om skolen i middelalderen, omgangsskolen og fastskolen.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Samarbeid

Stavanger skolemuseum arbeider tett med Norsk barnemuseum om oppbygging av nye utstillinger. Museene er både organisatorisk og tematisk knyttet til hverandre. Stavanger skolemuseum samarbeider med Skolemuseumslaget i Rogaland om utgivelsen av *Skolehistorisk årbok*.

Stavanger skolemuseum deltar i utstillingen *Miserabilis Personae*, som produseres i samarbeid med Landslovprosjektet ved Universitetet i Bergen. En ansatt ved Stavanger skolemuseum deltar på internasjonalt nettverk for skolemuseene.

Museets rolle som fagaktør

Museet blir fortløpende kontaktet ved faglige spørsmål som angår skolehistorien. De ansatte holder også foredrag knyttet til barndom og skolehistorie. Skolemuseet har en unik mulighet

til å sette fokus på aktuelle temaer i et historisk perspektiv. Temaer kan være: tilpasset opplæring, mobbing, skolens rolle i forhold til demokrati og medborgerskap, pedagogikk- og læringsteorier, forholdet mellom offentlig og privat skole, religionens plass i skolen, den norske skolen i et flerkulturelt samfunn, skole og kjønn.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling

Hoveddelen av forskningen ved museet er per i dag knyttet opp mot skolehistorien som skal formidles i utstillingen *Tidsrommet*, som er et samarbeidsprosjekt mellom Norsk barnemuseum og Stavanger skolemuseum. Utstillingen skal formidle de politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle faktorene som hadde betydning for barndommens utforming, og hvordan disse faktorene fikk forskjellige barndomshistoriske uttrykk knyttet til barnets kjønn, sosiale status og bosted. I utviklingen av utstillingen nyttes ulike metoder, materialer og kilder. Skolehistorien inngår som ett av flere tema i denne fortellingen.

Stavanger skolemuseum tilbyr formidlingsopplegg for grunnskole og videregående skole. Undervisningen tar utgangspunkt i dialogbasert pedagogikk og bruker rollespill og drama aktivt som formidlingsmetode. Det er utarbeidet formidlingsmateriell som skolene kan benytte i for- og etterkant av museumsbesøket.

Satsingsområder og målgruppearbeid

- Delta i oppbyggingen av utstillingene *Tidsrommet* og *Miserabilis Personae* i samarbeid med Norsk barnemuseum.

- Flytte museet fra nåværende lokaler og bygge opp utstillinger på nytt.

- Gjennom oppbygging av nye utstillinger sette fokus på aktuelle temaer i et historisk perspektiv.

4.5 NORSK BARNEMUSEUM

Foto: Bernt Erik Rossavik

Undervisningen ved Norsk barnemuseum er dialogbasert, kombinert med utforskning og lek.

Om museet

Norsk barnemuseum er et nasjonalt kulturhistorisk museum om barnekultur og barndomshistorie. Museet ble åpnet i Stavanger kulturhus, Sølvberget, i 2001 med utgangspunkt i Per Inge Torkelsens leketøysamling. I 2011 flyttet Norsk barnemuseum til Stavanger museum, der nye utstillinger stadig er under bygging, med planlagt ferdigstilling i 2018.

Formidlingsområder

Norsk barnemuseum består av både faste og temporære utstillinger. Sentrale formidlingsområder er barnekultur og

barndomshistorie, leketøyshistorie, skolehistorie og hvordan ulike politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle faktorer har formet og former samfunnets syn på barn og barndom.

Til Norsk barnemuseum hører også Den kulturhistoriske lekeparken på grøntområdet utenfor Stavanger museum. I parken finnes en rekke gamle brettspill og installasjoner som innbyr til fysisk lek – de eldste med tradisjoner flere tusen år tilbake i tid.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Utstillinger

Norsk barnemuseum arbeider våren 2016 med utstillingen *Tidsrommet*. Dette er den tredje basisutstillingen i det nye Norsk barnemuseum, og har barndomshistorie fra 1200-tallet til i dag som tema. I hovedsak knyttes denne barndomshistoriske fortellingen til Stavanger. Målet er å formidle hvordan ulike politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle faktorer har betydning for barndommens utforming og hvordan disse faktorene får forskjellige barndomshistoriske uttrykk knyttet til barnets kjønn, sosiale status og bosted. I utviklingen av utstillingen nyttes ulike metoder, materialer og kilder. Parallelt arbeider vi med utstillingen *Miserabilis Personae*, som åpner i Petrikjelleren høsten 2016. Dette er tenkt som en vandreutstilling som skal videre til Bergen i 2017, Åga i Hardanger i 2018, Frosta i Trøndelag 2019 og Orknøyene og Færøyene 2020.

Samarbeid

Barndomshistorien griper naturlig inn i andre museers virkefelt, både andre avdelinger i MUST og andre lokale museer. I forbindelse med utstillingen *Tidsrommet* samarbeider vi med de andre avdelingene i MUST, samt Arkeologisk museum. Videre har museet et nært samarbeid med UiS på flere punkter.

Barneteatret ved Rogaland Teater har bidratt i en del av våre produksjoner, og vi ønsker å videreføre dette samarbeidet.

Norsk barnemuseum er det eneste barnemuseet i Norge, og har dermed et nasjonalt oppdrag. Det er derfor naturlig å være en ressurs for og en samarbeidspartner med andre museer i Norge. Den allerede nevnte sustillingen *Miserabilis Personae* er et godt eksempel på pågående samarbeid..

Norsk barnemuseum er med i Barneforskning i Norden (BIN), og har et samarbeid med Ungarn om oppbygging av et barndomsmuseum/leketøymuseum i Tököbalint utenfor Budapest (EØS-prosjekt). Et fremtidig prosjekt er et samarbeid med vennskapsbyen Antsirabe på Madagaskar, med fokus på misjonshistorie knyttet til barn og ungdom.

Museets rolle som fagaktør

Norsk barnemuseum er en ressurs i faglige spørsmål knyttet til barnekultur, barndomshistorie og skolehistorie. Museets ansatte holder foredrag i forskjellige fora, skriver artikler og underviser som nevnt i barndomshistorie på Universitetet i Stavanger.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling

Forskningen ved museet er per i dag knyttet til utstillingen *Tidsrommet*, som har barndomshistorie fra 1200-tallet til i dag som tema. I utviklingen av utstillingen nyttes ulike metoder, materialer og kilder.

Undervisningen ved Norsk barnemuseum er dialogbasert, kombinert med utforsking og lek. Utstillingene er tilrettelagt for å ta på og gjøre selv, og danner et godt utgangspunkt som arena for praktisk læring. Utstillingene egner seg også godt for formidling gjennom drama og fortelling. Vårt undervisningstilbud er knyttet til gjeldende læreplaner. Norsk barnemuseum skal videreføre arbeidet med å styrke og utvide tilbudet til

barnehage og skole. I dag tilbys undervisningsopplegg til alle våre utstillinger – fra barnehagegrupper til klasser i den videregående skole og grupper innen høyere utdanning.

Satsingsområder og målgruppearbeid

– Få ferdigstilt Norsk barnemuseum med nevnte utstillinger. – Norsk barnemuseum har som mål å doble skolebesøket skoleåret 2016/2017 i forbindelse med de nyåpnede utstillingene. For å oppnå dette skal det satses sterkere på en direkte kontakt med lærerne i skolen.

– Samarbeide mer Rogaland teater om billetterabatter, forestillinger og opplevelser for et felles publikum.

4.6 UTSTEIN KLOSTER

Om museet

Utstein kloster er Norges eneste bevarte middelalderkloster. Det ble nevnt i historiske kilder allerede på 1000-tallet, da som kongsgård for Harald Hårfagre etter slaget i Hafrsfjord i år 872. I middelalderen var det et kloster for augustinermunker, og på 1700-tallet var det en fogdegård. Selve klosteret ble bygd fra 1260-årene, men det er mulig at noen bygningsdeler er eldre og skriver seg fra det tidligere kongsgårdanlegget. Både klosteranlegget og kulturlandskapet omkring er i dag fredet. Omkring 1900 ble kirkens kor og tårn restaurert, mens det øvrige anlegget ble satt i stand i 1950- og 60-årene. Stiftelsen Utstein kloster ble konsolidert med MUST i januar 2012. I 2013 åpnet Abbedens hus, et nyreist middelalderbygg tuftet på en gammel ruin. Klosteret ligger på Klosterøy i Rennesøy kommune, omtrent 30 minutters kjøreavstand fra Stavanger.

I tillegg til den museale virksomheten drives Utstein kloster som konferansested med overnattingsmuligheter og selskapslokaler. Drift av kurs, konferanse, selskap og overnatting er f.o.m. august 2015 overført til Utstein kloster hotell.

Formidlingsområder

Blant museets generelle publikum er mange utenlandske turister, ofte cruisegrupper med egen guide. Museets egne verter tilbyr omvisninger for besøkende, både i åpningstiden og i forbindelse med arrangement, konferanser, selskaper og lignende. Sentrale temaer i formidlingen ved museet er kirke- og klosterliv, samt religiøse forhold i middelalderen. Som landets eneste bevarte middelalderkloster berører det både vår lokale og vår nasjonale historie. Museet kan også fungere som arena for formidling av andre aspekter ved livet i middelalderen som for eksempel familieliv, barndom, mattradisjoner, gårdsliv og arbeidsliv.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Utstillinger

Utstein kloster har relativt få gjenstander i sin samling, og utstillingene er miljøutstillinger som består blant annet av kirken, refektoriet, biblioteket, klostergården, vinkjelleren, munkekjelleren, samt hagen og landskapet rundt. Det nyåpnede Abbedens hus fungerer som utstillingsarena i sommerhalvåret. Bygget kan favne ulike typer tverrfaglige utstillinger fra alle MUST sine fagavdelinger.

Samarbeid

Det er inngått samarbeid med flere aktører som bruker Utsteins lokaler og uteområder som arena for konserter, teateroppsetninger og andre typer kulturarrangement. Det arrangeres også årlig Gårdsmarked og Vikingmarked i klosterhagen.

Museets rolle som fagaktør

Utstein kloster er et unikt museum, og det er ønskelig å satse på økt samarbeid med ulike fag- og forskningsmiljøer ved universiteter og høyskoler med hovedfokus på temaene middelalderhistorie og klostervesen. I forbindelse med klosterseminaret som arrangeres første gang høsten 2016 er det opprettet en ressursgruppe bestående av fagpersoner og frivillige med tilknytning til avdeling for kulturhistorie, VID (Misjonshøgskolen), Utstein Pilgrimsgård, Universitetet i Agder og St. Svithun katolske menighet.

Foto: Elisabeth Tønnesen/MUST

Satsingsområder og målgruppearbeid

- Jobbe for å øke besøkstallet gjennom målrettet tilrettelegging for ulike grupper, med særskilt fokus på barnefamilier.
- Styrke det museale arbeidet gjennom økt formidlingsaktivitet.
- Utvide formidlingen slik at man gjennom eksternt samarbeid på ulikt vis kan ta i bruk de unike nærområdene og landskapet rundt selve klosteret, eksempelvis Fjøløy fort og Fjøløy fyr.
- Arrangere et årlig seminar om klosterrelaterte temaer. Tenkt målgruppe for seminaret er et bredt voksent publikum – kulturinteresserte, historieinteresserte, samt personer med ulik kirkelig tilknytning både lokalt og nasjonalt.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling

Utstein kloster har formidlingstilbud tilpasset grunnskole, videregående skole, høyere utdanning og voksenopplæring. Hovedfokus for formidlingen er mellomtrinnet, som har middelalder som tema. Hovedmålet for planperioden vil være å styrke det pedagogiske tilbudet ved Utstein kloster.

For skolene er tilgjengelighet en utfordring siden et besøk på Utstein kloster innebærer betydelige transportutgifter. Museet samarbeider med Den Kulturelle Skolesekken i Stavanger kommune og har eget tilbud til mellomtrinnet som slik kan få dekket bussreise. Det er ønskelig å utvide dette til å omfatte flere kommuner.

I løpet av planperioden kan det bli aktuelt å inkludere Utstein kloster i avdelingens øvrige forskningsvirksomhet.

5. AVDELING FOR SJØFART OG INDUSTRI

Avdeling for sjøfart og industri består av Stavanger maritime museum, Norsk hermetikkmuseum og Norsk grafisk museum.

5.1 STAVANGER MARITIME MUSEUM

Om museet

Stavanger maritime museum (grunnlagt 1926) dokumenterer, forvalter, forsker i og formidler Rogalands maritime historie og kystkultur i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Museet har i henhold til Kulturminneloven forvaltningsansvar for kulturminner under vann i Rogaland, samt økonomisk sone i Nordsjøen utenfor fylket. Samlingene omfatter gjenstander, flytende fartøy²⁰, fotografier og filmmateriale, skipstegninger, privatarkiver, marinarkeologisk funnmateriale og dokumentasjon av immaterielle sider ved maritim kultur.

Formidlingsområder

Museets utstillinger gir innblikk i regionens sjøfartshistorie, håndverkshistorie, handelsvirksomhet og generelle byhistorie de siste 200 år. Formidlingen konsentrerer seg om følgende temaer:

- Rogaland og Stavanger i verden. Sjøfart gjennom alle tider, kulturkontakt og handel.
- Sjøfartsbyen Stavanger. Byutvikling i maritimt perspektiv.
- Skipsbygging, bruksbåter og fartøyvern.
- Sjøfolk og kystbefolkning. Arbeid, sosiale forhold, dagligliv. Eventyr, fortellinger og folketro i maritimt perspektiv.
- Skipsled og navigasjon.
- Havets ressurser og framtid. Fiskerihistorie, vår tids bruk av kystlandskap, ressurser, miljø- og økologispørsmål.

²⁰ Colin Archer-fartøyet Wyvern fra 1897 og jakten Anna af Sand fra 1854.

- Havet som kulturbærer og inspirasjon.

Gjennom utvikling av nye utstillinger og videreutvikling av eksisterende utstillinger, omvisninger, foredrag og andre arrangement, publikasjoner på digitale og skriftlige flater søker museet gjennom sitt samlede formidlingstilbud å nå et bredt publikum.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Utstillinger

Museet skal gjennom en fornyingsprosess. Gjennomgående skal utstillingene bidra til å skape nysgjerrighet og stille spørsmål om Rogaland og det landskapet vi lever i. Kulturelle bevegelser blir et grunnleggende element for å beskrive endringer.

Samarbeid

Stavanger maritime museum ønsker å opprettholde og styrke samarbeidet med andre museer innad i MUST, men også regionalt, nasjonalt, internasjonalt. Samarbeid med eksterne partnere skal videreføres og utvikles, herunder:

- «En kjede av fyr» et samarbeid mellom Kystverkmusea, Jærmuseet og Stavanger maritime museum
- EØS-samarbeidet "Neringa festning - konservering og bærekraftig bruk" med Lithuanian Sea Museum i Klaipeda
- Veteranskibet M/S Rogaland
- Engøyholmen kystkultursenter
- Rogaland fylkeskommunes faggruppe for kartlegging av kulturhistoriske fartøyer og båter.
- Det nasjonale sjøfartsnettverket for sjøfart
- ICMM- International Council of Maritime Museum
- The Northern Seas Maritime Museum network
- Det nordiske nettverket for maritime museer

Museets rolle som fagaktør

Museet skal være en synlig aktør og fagressurs. Som en av landets fem museer med forvaltningsansvar for kulturminner under vann har Stavanger maritime museum en viktig rolle å fylle innen fagmiljøet knyttet til marinarkeologi i Rogaland.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling

Målsetningen er å dokumentere og formidle Rogalands maritime historie og kystkultur gjennom alle tider, og i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Museet har et langvarig, pågående arbeid for å dokumentere båtbygging i Rogaland. Videre forskes det på økonomiske og kulturelle kontakter mellom Sørvest-Norge, Nordsjølandene og Baltikum. I de kommende årene vil forskning og dokumentasjon av sjøfolks historie i etterkrigstiden stå sentralt, både når det gjelder arbeids- og leveforhold samt materiell og immateriell kultur. I tilknytning planlegges også forsknings- og utviklingsprosjekter innen museologi og museumsformidling.

Foto: Elisabeth Tønnesen /MUST

Museet skal styrke sitt formidlingstilbud til alle alderstrinn og -grupper i barnehage og skole. Formidlingen skjer i tråd med forskningsplan og gjeldende utstillinger og gjenspeiler museets overordnede satsingsområder for forskning,

samling- og forvaltning. Formidlingen tar utgangspunkt i de aktuelle gruppenes forutsetninger.

Satsingsområder og målgruppearbeid

Perioden vil preges av fornying av utstillinger og styrking av publikumstilbud, særlig til fastboende i regionen. For å nå ut til et bredt publikum, vil det jobbes målrettet med informasjon på flere språk, tilrettelegging og tilgjengeliggjøring for grupper med nedsatt eller fraværende hørsel og/syn. Konkrete formidlingstiltak:

- Styrke aktivitetstilbudet som gis i ferier. Rettet mot barn, barnefamilier.
- Videreføre arrangement på torsdager med tema ut fra museets nedslagsfelt.
- Videreføre og ytterligere styrke samarbeidet om formidling på tvers av avdelinger i tillegg til eksterne samarbeidspartnere. Eksempelvis skal arrangementene *Sjørøverfest*, *Fiskekonkurranse i Vågen* og *Appelsinbåten* videreutvikles og styrkes. Museets fartøyer skal involveres og engasjeres i utadrettet virksomhet og formidling, det vil satses på aktiviteter og formidling knyttet til marinarkeologisk virksomhet. Samarbeid med eksterne partnere skal videreføres og utvikles.

5.2 NORSK HERMETIKKMUSEUM

Foto: Elisabeth Tønnesen/MUST Stemplingskort på Norsk hermetikkmuseum

Norsk Hermetikkmuseum (NHM) er et nasjonalt og regionalt industrimuseum som formidler industri- og hermetikkhistorie som fra omlag 1890 og frem til ca. 1960 var byens viktigste næring. Hermetikkmuseet har siden oppstarten i 1982 hatt ansvar for å samle inn, forske på og formidle industrihistorie med tilknytning til regionen til et lokalt, regionalt og nasjonalt publikum, men også på internasjonalt nivå. Museets samlinger omfatter gjenstander, flere bedriftsarkiv, fotoarkiv, iddisarkiv, patentarkiv og et avisarkiv med tilknytning til hermetikkindustrien.

Formidlingsområder

Her besøker elever fra programfag media og kommunikasjon ved Akademiet videregående museet.

Foto: Elisabeth Tønnesen/MUST

Museets utstillinger representerer et autentisk fabrikkmiljø og formidlingen er sentrert rundt museets fabrikk, de faste utstillingene og «Arbeiderboligen». Faglige hovedområder er industri, sosial-, barne- og arbeiderhistorie. Norsk hermetikkmuseum arbeider aktivt med å utvikle formidlingstilbudet gjennom utstillinger, omvisninger, foredrag, publiseringer i norske og internasjonale tidsskrifter, og digital formidling rettet mot alle lag av befolkningen.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Utstillinger

Norsk hermetikkmuseum har utstillinger knyttet til produksjonsprosessen av brislinghermetikk og fiskeboller. Fabrikken viser maskiner og utstyr som hørte til arbeidet som foregikk ved de mange hermetikkfabrikkene, først og fremst i Stavanger, men også andre steder i Norge. Iddisar (hermetikkboksetiketter) utgjør også en stor del av museets samlinger sammen med flere bedriftsarkiver og en stor fotosamling. Museets utstillingsprogram skal i perioden planlegges med tanke på en samlokalisering med Norsk grafisk museum.

Samarbeid

Museet jobber innenfor samme fagfelt som flere museer i MUST. Et viktig mål er å styrke det tverrfaglige samarbeidet. NHM er representert i de ulike nettverkene innad i MUST, samt i Fotonettverk Rogaland.

- Det opprettes kontakt med andre aktører med tanke på å utvikle et prosjekt om lokale mattradisjoner forbundet med hermetisering.
- I perioden skal det tas kontakt med andre industrimuseer for å videreutvikle det museumspedagogiske fagfeltet.
- Fortsatt representere museet årlig på nasjonale og internasjonale konferanser.

Museets rolle som fagaktør

Norsk hermetikkmuseum har som mål å være en sentral fagaktør og ressurs i regionen og i aktuelle fagmiljøer. Synliggjøringen av museets fagkompetanse skjer gjennom aktiv deltakelse i den offentlige debatten, foredrag, publikasjoner og annen utadrettet virksomhet. Norsk hermetikkmuseum deltar med en rekke foredrag og opptredener i media og har som mål å være en sentral aktør i diskursen rundt bevaringen av de mange gjenværende hermetikkfabrikkene i Stavanger. Museet vil i planperioden fortsette dette arbeidet med å være en stemme i denne viktige debatten.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling

Museet skal videreføre arbeidet med å styrke og utvide tilbudet til barnehager, skoler, høyere utdanning og voksenopplæring. Den museumspedagogiske tilnærmingen til undervisningen i museet skal ha fokus på en dialogbasert pedagogikk, praktisk arbeid gjennom drama, lek i læring og tid til refleksjon. Museet skal ha fokus på forskning på formidling spesielt rettet mot den videregående skolen

med det formål å finne ut hvordan museet kan være en alternativ læringsarena. Dette innebærer et tett samarbeid med skolene. Målet er at tilbudene skal inngå i skolens planer og at museet dermed blir en naturlig samarbeidspartner for fylkets videregående skoler. Undervisningopplegget IDDIS er et eksempel på et slikt samarbeid. Et mulig tilbud kan også være å arrangere røykekurs for restaurant- og matfagelever i videregående skole. Erfaringene fra dette samarbeidet skal kunne ut i en forskningsartikkel om museet som læringsarena.

Satsingsområder og målgruppearbeid

- Videreutvikle og lage en helhetlig plan rundt de faste røykearrangementene.
- Videreutvikle og lage en helhetlig plan rundt formidlingen av Arbeiderboligen.
- Gjennomføre sommermarked og julemarked i Gamle Stavanger.
- Utvikle et formidlingsprosjekt om «Hermetikkbyen Stavanger» i samarbeid med Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommune.
- Legge til rette for personlig guiding på flere språk enn norsk og engelsk.
- Vurdere flerspråklig teksting i utstillingene.
- I større grad rette den utstilte iddisamlingen mot ulike verdensdeler/ulike land.
- Legge til rette for syns- og hørselstolkede omvisninger.

5.3 NORSK GRAFISK MUSEUM

Foto: Elisabeth Tønnesen/MUST

Norsk grafisk museum skal om noen år samlokaliseres med Norsk hermetikkmuseum.

Om museet

Norsk grafisk museum (NGM) åpnet for publikum i 1993 og holdt frem til 2014 til i et tidligere hermetikklagerbygg på Bjergstedkaia. Museet flyttet da ut fordi bygningen og området rundt ble regulert til hotellformål, og det planlegges nå nybygg i tilknytning til Norsk hermetikkmuseum. De nye utstillingene og formidlingen skal være åpne for alle tema knyttet til det trykte ord og bilde, forankret i den lokale industrihistorien. Utstillingene skal være samfunnsaktuelle, basert på produksjon av ny kunnskap, med formidling og infrastruktur tilrettelagt for alle publikumsgrupper.

Formidlingsområder

Museets formidling, undervisning, foredrag, kurs og aktiviteter skal baseres på de fire hovedkonseptene: *Det skrevne ord*, *Det trykte ord*, *Det trykte bilde* og *Fra bly til skjermbaserte medier*. Vi ønsker å skape gode rom som gir mulighet for læring. Tilrettelegging på norsk, engelsk og i blindeskrift skal sammen med typografi, farger og symbolbruk gjøre det lett å orientere seg i rom og utstilling. Disse og andre grep skal gi stimulanser til publikums multiple intelligenser. Vi vil også skape interaktivitet, både gjennom fysiske aktiviteter og på skjerm.

Hovedmål for perioden 2016–2020

Alt av nye utstillinger skal utvikles i planperioden, både basisutstillinger og temporære utstillinger. Det skal lages en utstillings- og formidlingsplan for skiftende temautstillinger som skal ta opp temaer fra historien og samtiden som vi ikke har plass til eller ikke kan gå tilstrekkelig i dybden på i basisutstillingene. Utstillinger av og om grafiske kunstnere er et eksempel på aktuelle temaer, et annet er sosiale medier.

Utstillinger

Basisutstillingene skal omhandle trykkekunstens og grafisk industris historie rettet mot et generelt publikum, der formidlingen holdes på et relativt enkelt nivå, med lite fordypning i kompliserte teknikker etc. Utstillingene skal utformes med interaktive deler hvor man kan ta på fysiske objekter. Utstillingskataloger, skjerm, Ipad-er el.l. skal være tilgjengelige for frivillig fordypning. Det skal lages utstilling om den felles industrihistorien rundt produksjon av etiketter, emballasje etc. i samarbeid med NHM.

Samarbeid

NGM vil søke samarbeid med lokale og nasjonale institusjoner blant annet om utstillinger, lån, vandretstillinger, aktiviteter, foredrag og kurs. Nåværende og fremtidig aktuelle samarbeidspartnere er NGMs venneforening, Stavanger kunstmuseum, Sørvestlandet grafiske fagforening, Grafill, Grafisk Verksted, Stavanger kulturhus Sølvberget, Kapittel-festivalen, ICORN.. Lokale medier som NRK, TvVest, Aftenbladet.. NGM er medlem i de internasjonale nettverkene AEPM (Association of European Printing Museums) og IADM (International working group on print and media history).

Andre mulige samarbeidspartnere er litteraturhusene i Oslo, Bergen m.a, Norsk Teknisk Museum, Norsk Folkemuseum,

Pressemuseet Fjeld-Ljom, Sivert Aarflot-museum, Bergens Tekniske Museum, Avistegnernes Hus – Nasjonalt senter for tegning og ytringsfrihet, Museumstrykkeriet på Gamle Hvam Museum, Grafisk Museum Buskerud (drives av Drammen Trykkerklubb), Norsk Handelsmuseum/Norsk Reklamemuseum.

Pedagogisk virksomhet, forskning og utvikling

Alle utstillinger skal ha forskningsbasert faglig innhold som formidles med internasjonal utstillingsteknisk kvalitet. Det skal utvikles undervisningsopplegg for barnehage, grunnskole, videregående skole og studenter. Etter samlokaliseringen med Norsk hermetikkmuseum skal det utvikles felles undervisnings- og formidlingsopplegg i samarbeid mellom museene for best mulig formidling av industrihistorien.

Satsningsområder og målgruppearbeid

- Utvikle nye faste utstillinger rettet mot et generelt publikum.
- Tilrettelegge utstillingstekster på norsk, engelsk og blindeskrift.
- Lage plan for skiftende tema- og spesialutstillinger, rettet mot ulike målgrupper.
- Utvikle formidlingsopplegg til ulike målgrupper.
- Finne form på ulike arrangementer sammen med eksterne samarbeidspartnere.

LITTERATURLISTE

Litteratur

- Dysthe, Olga [2011]: «Museenes særlige læringspotensiale i et dialogisk & flerstemmig perspektiv», i: *Museumsdidaktik. Unge Pædagoger*, nr. 1, S. 23–30.
- Dysthe, Olga, Nana Bernhardt og Line Esbjørn [2012]: *Dialogbasert undervisning. Kunstmuseet som læringsrom*. Oslo: Fagbokforlaget [Landslaget for Norskundervisning nr. 189].
- Folge, Lottelise [2hverdag20011]: *Møte med minner. Håndbok. Slik forbereder du et museumsbesøk for personer med demens*. Oslo: Geria.
- Lillemyr, Ole Fredrik og Frode Søbstad [1993]: *Didaktisk tenkning i barnehagen*. Oslo: Tano.
- Maroević, Ivo [2013]: «The Museum Message: Between the Document and Information», i: Hooper Greenhill, Eileen (ed.): *Museum. Media, Message*. London: Routledge, s. 24–36.
- Solhjell, Dag [2009]: *Kunstmuseet som læringsarena, utvalgt og kommentert oversikt over noe av formidlingslitteraturen på formidling i kunstmuseet*. Oslo: Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design.

Museum Stavangers plandokumenter

- *Kommunikasjonsstrategi*
- *Plan for forskning og utvikling*
- *Plan for samlingsforvaltning*
- *Strategiplan for utvikling av bygg og anlegg*

Offentlige dokumenter

- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: *Norge universelt utformet 2025. Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009–2013*.
- *Dette er Norge 2015. Hva tallene forteller*. SSB Statistisk sentralbyrå 2015.
- *Immateriell kulturarv i Norge. En utredning om UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. [ABM-utvikling, 1. desember 2010].
- Kulturdepartementet: NOU 2013: 4. *Kulturutredningen* 2014.
- Kulturdepartementet: St. meld. nr. 22 [1999–2000] *Kjelder til kunnskap og oppleveling*.
- Kulturdepartementet: St. meld. nr. 48 [2002–2003] *Kulturpolitikk fram mot 2014*.
- Kulturdepartementet: St. meld. nr. 24 [2008–2009] *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*.
- Kulturdepartementet: St. meld. nr. 49 [2008–2009] *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying*.
- Kulturdepartementet: St. meld. nr. 10 [2011–2012] *Kultur, inkludering og deltaking*.
- *SE PÅ – TA PÅ – HØRE PÅ. Om tilgjengelighet og formidling. Erfaringer fra Bergen byarkiv* [ABM-skrift nr. 54].
- Årlige tilskuddsbrev fra Kulturdepartementet.

Regelverk

- *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Gitt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Oppdatert 2006.*
- *ICOMs museumsetiske regelverk. Kulturrådet 2008.*
- *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven).*

Nettsider

- *Stavanger-statistikken, 01.01.–30.10.2015. (<http://statistikk.stavanger.kommune.no/>)*